

811.163.41'373.21(497.11 Рађевина)
<https://doi.org/10.18485/sj.2017.22.1.35>

МИРЈАНА ПЕТРОВИЋ-САВИЋ*
Институт за српски језик САНУ
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 07. 06. 2016.
Прихваћен: 15. 12. 2016.

НАЗИВИ БИЉАКА У ТОПОНИМИЈИ РАЂЕВИНЕ (ТВОРБЕНО-СЕМАНТИЧКИ АСПЕКТ)

У раду се анализира око 250 топономастичких јединица са терена Рађевине. Овога пута ограничили смо се на топониме који у свом саставу имају назив неке биљке. Са семантичко-творбеног аспекта анализирају се топоними Рађевине који су изведени од имена биљака, укључујући и оне који у неком делу имају одређен фитоним.

Кључне речи: Рађевина, ономастика, топонимија, фитоними.

У раду се са семантичко-творбеног аспекта анализирају топоними Рађевине који су изведени од имена биљака, као и они који у свом саставу имају одређен фитоним. Грађу за овај рад чини око 250 топонима који су издвојени из топонимијског система Рађевине.

Микротопониме Рађевине који у свом називу имају име биљке најпре смо поделили на географске термине и топониме. Географске термине анализираћемо са семантичког аспекта, а топониме са творбеног. Ове прве најпре смо поделили на *фисиогене* и *антропогене*, а затим их груписали у уже семантичке скупине: *дендроними* и *ниско шумско растиње* и *остале самоникле биљке*, односно *термини у вези са виноградарством* и *воћарством* и *житарице*, *повртарске културе* и *предивне биљке*.

* Mirjana.Petrovic@isj.sanu.ac.rs

1. ГЕОГРАФСКИ ТЕРМИНИ

1.1. Фисногени топоними

1.1.1. Дендроними

БАГРЕМ (*Robinia pseudoacacia*): *Багрѐњѧк* БЦ.¹

БЈЕЛ 'врста храста': *Бјѐлѧк* Цв Ра.

БРЕЗА (*Betula alba*): *Брѐза* Це; *Брезе* Ко,² *Брѐзје* Це, *Брѐзѧк* Кж Бе Ко Ст За, *Брѐзјѧк* За Књ Ко, *Брѐзѐци* То Бо Кж Бњ, *Брѐзѐци* То, *Брѐзѐ(ј)ци* Вр.³

БРЕСТ (*Ulmus campestris*): *Брѐст* БЦ Мо; *Брѐстови* Ра БЦ.

БРОЊ (*Rubia tinctorum*): *Брѐњеви* Тм.

БУКВА (*Fagus silvatica*): *Буквѧк* Ст Бо Бњ БЦ Вр Ли Цв Мо Ко Шљ Це За То Лп Бш Бе, *Буквик* Ба БЦ, *Буквић* За; *Буквѧчић* За.

ВРБА (*Salix*): *Врбић*,⁴ *Врѐљѧк* Ко; *Врѐљѧци* Ко.

ГРАБ (*Carpinus*): *Грѧб* Кж; *Грѧбић* Ра.

ГРАНИЦА (врста храста *Quercus conferta*): *Грѧнѧк* Ли Це Бњ.

ГРМ 'врста храста' (*Quercus conferta*): *Грмѧк* Ко, *Грмље* За.

ИВА (*Salix caprea*): *Иѧва* Кр Кж; *Иѧвѧк* БЦ Тм, *Иѧвѧк* Ли.

ЈАБЛАН (*Populus pyramidalis*): *Јѧблѧн* Бе; *Јѧбланови* Бе.

ЈАВОР (*Acer pseudoplatanus*): *Јѧвѐр* Це, *Јѧворац* Бњ.

ЈАСЕН (*Fraxinus*): *Јѧсѧн* Бе Ра.

¹ Скраћенице иза самог топонима замењују имена рађевских села: Бањевац (Бњ), Бастав (Ба), Бела Црква (БЦ), Белотић (Бе), Богоштица (Бо), Брезовице (Бр), Брштица (Бш), Врбић (Вр), Завлака (За), Комирић (Ко), Коњуша (Књ), Костајник (Кс), Красава (Кр), Кржава (Кж), Ликодра (Ли), Липеновић (Лп), Мојковић (Мо), Равнаја (Ра), Ставе (Ст), Толисавац (То), Томањ (Тм), Цветуља (Цв), Церова (Це), Шљивова (Шљ).

² Неакцентовани примери забележени су у катастарским картама и нису потврђени на терену.

³ Последња три топонима изгледа да су од **Брезетци*, од *Брезет* (уп. Лома 1985: 111). „Суфикс *-ет* у словенским језицима ограничен је на ономагопеје и није подесан за извођење топонима од назива дрвећа. Међутим, познати су случајеви топонима на *-ет* романског порекла којима је овај суфикс послужио за извођење назива шума од фитонима. Поменута имена на *-ет* (*Брезет*, *Врбет*, *Јелет* и *Липет*) потичу из мешовитог влашко-словенског говора Влаха у овом делу Србије, настало у раздобљу које је претходило њиховом потпуном и коначном посрбљењу. Када, не можемо у овом тренутку одређено рећи. Даља истраживања влашког адстрата у топонимији Србије, а особито провера његова постојања у старијим изворима, омогућиће, надамо се, одређеније одговоре” (Лома 1985: 111–112).

⁴ За овај ојконим постоји могућност његовог довођења у везу са личним именом *Врба* (уп. Грковић 1977: 234).

ЈАСИКА (*Populus tremula*): *Јас^{ка}* Ра Кс; *Јасѝк⁵* Кс Це Ра То Кс Кж Це, *Јасѝци* Це.

ЈЕЛА (*Abies*): *Јелѝк* Бо, *Јелаѝ* Це.

ЈОВА (*Alnus*): *Јѝваѝ* За, *Јелѝв⁶* Ли Це Ст Бњ Ра Тм То, *Јелѝв* Бо Кж, *Јелѝј* Ли Це; *Јелѝви* Шљ, *Јелѝји* Це.

КЛЕН (*Acer campestre*): *Клѝн* Ст Ба; *Клѝњак* Ли.

ЛИПА (*Tilia platyphyllos*): *Липа* Тм, *Лѝпа* БЦ Кс Ра Ст Вр За Кж То; *Лѝпѝк* Ра Мо Бе, *Лѝне* За Кс, *Лѝпѝк* Це Ли, *Лѝпѝћ* Шљ, *Лѝпѝца* БЦ Шљ.

РАКИТА (*Salix purpurea*): *Раѝкита* Тм Лп; *Раѝките* Тм БЦ Ра Бо Кс, *Раѝките* Мо Лп.

ЦЕР (*Quercus cerris*): *Цѝр* Ба Кс; *Цѝрѝк* За БЦ Вр То Ст Бњ Кж Шљ, *Цѝрић* Бш Кс;

1.1.2. Ниско шумско растиње и остале самоникле биљке

БОЦА (*Xanthium spinosum*): *Боѝца* БЦ.

ВЛАСУЉА: 'ливадска трава' *Vromus*: *Власуѝа* БЦ Кр.

ДРЕН (*Cornus*): *Дрѝнѝк* Кж, *Дрѝнѝк* Тм, *Дрѝнѝк* Кж.

ЛЕСКА (*Corylus avellana*): *Лѝска* За; *Лѝшитѝк* Тм Вр БЦ Бњ, *Лѝшитѝк* Кс Бш, *Лѝшићѝк* Ст Ли, *Лѝшиће* Тм Бњ; *Лѝшитаѝи* Бњ, *Лѝшитаѝи* Ст, *Лѝшитаѝи* Бњ.

ПАУЉА (*Pheleum pratense*): *Паѝуѝа* Шљ.

ПЕРЈАНИЦА (*Amaranthus caudatus*): *Перѝјаниѝа* Лп, *Перѝјаниѝа* Лп.

С(В)ИБА (*Cornus sanguinea*): *Сиѝбуѝа* Кр.

ТРН 'ниско бодљикаво шибље или грмље': *Трѝнѝк* БЦ То, *Трѝнѝчић* Бо.

ТРСКА (*Phragmites communis*): *Трѝска* Мо, *Трѝста* Бш.

ШЕВАР (Turpha): *Шѝвѝр* Ко Бр Ба.

ШТИР 'врста корова' (*Amaranthas*): *Шѝтѝра* Кс, *Шѝтира* Кс.

ПАТЉИКА 'шикара, шикарје' (Скок): *Паѝтѝлике* БЦ.

⁵ Јасик (јасикова шума) је српско-хрв. креација, јер нема, као ни други дримоним на *-ик* паралеле у другим словенским језицима, али нема ни друге деривационе основе осим прсл. *asika/osika (Лома 1999: 54).

⁶ 'Влажне шуме на брдским косама око бучних потока' (Лома 1994: 231). „Јелѝв, овај српски термин представља прасловенски реликт и подудар се, формално и семантички, са руским дијалекатским *елѝх* „листопадна шума усред ливаде“. У Соколској Нахији ово је место обрасло јовом и влажно, травнато место" (Лома 1999: 54–55).

1.2. Антропогени топоними

1.2.1. Виноградарство и воћарство

БАГВА 'врста крупне зимске крушке': *Бѣтва* Це.⁷

ГУЊА / ДУЊА (*Cydonia vulgaris*): *Гуња* Тм; *Гуњица* БЦ, *Гуњца* Тм, *Гуњце* БЦ, *Дуњица* Бо.

ЈАГОДА (*Fragaria vulgaris*): *Јагòдйице* Це.

ЈЕСЕНКА 'врста воћа које сазрева у јесен (јабука, крушка и сл.)': *Јесѣнка* Це.

ЖУТИЦА 'врста јабуке': *Жутица* Тм.

ПРАНЦИЈА 'врста јабуке': *Пранција* Шљ.

КРУШКА (*Pirus communis*): *Крушка* То; *Крушик* Бр Ба БЦ Ра За Ст, *Крушчице* Тм Књ.

КАМЕЊАЧА 'врста крушке': *Камењача* Ли За То Кж Шљ, *Камењача* Мо, *Камњача* За, *Камњача* Ли.

ЗУКВА 'врста крушке': *Зукве* Књ.

МЕДЕНИЦА 'врста крушке': *Медница* То.

СИРАЦ 'врста крушке': *Сирци* Ст.

ОСКОРУША (*Sorbus domestica*): *Оскоруша* Бр.

КУПИНА (*Rubus fruticosus*): *Купне* Бш.

МАЛИНА (*Rubus idaeus*): *Мална* Це.

ОРАХ (*Juglans regia*): *Орашац* Бш.

ТРЕШЊА (*Prunus avium*): *Трешњак* Вр, *Трешњак* Бе, *Трешњица* Ра.

БЕЛИЦА 'врста трешње': *Белица* Бш.

ЦАНАРИКА тур. 'врста шљиве чији је плод округао, црвенкасте боје': *Цанарик* Кж Бе.

ШЉИВА (*Prunus domestica*): *Шљивѣк* Кж, *Шљивѣк* Це, *Шљивца* Кс, *Шљивице* Мо.

⁷ Уп. ЕРСЈ 2: 243–4.

1.2.2. Житарице, повртарске културе, предивне биљке

За микротопониме из ове семантичке групе карактеристично је то да већина њих означава место на коме се нешто сејало, где је нешто расло. То потврђује и месни суфикс *-иште*.⁸

БОБ (*Vicia faba*): *Бобовиште* Це.

ГРАХ (*Phaseolus*): *Гравиште* Вр, *Граовиште* Вр, *Грџовиште* Вр За Бе Кж Це Шљ Ра Ко, *Граовиште* БЦ, *Грџовиште* Кс.

ГРАХОР (*Vicia sativa*): *Грџорџиште* За.

ДУВАН (*Nicotiana tabacum*): *Дуванџиште* Бо.

ЗОБ (*Avena sativa*): *Зџџиште* Цв БЦ, *Зобџиште* Ст; *Зобџишта* Шљ,

ЈЕЧАМ (*Hordeum sativum*): *Јџмџиште* Бо Бш За Кс Ст Бе Кж Ли.

КРОМПИР (*Solanum tuberosum*): *Кромџириште* То.

КУДЕЉА (*Cannabis sativa*): *Кудељџиште* БЦ За.

МАК (*Papaver somniferum*): *Маковџиште* Кс.

МЕТЛИЦА (*Xeranthemum*): *Мџтлице* Це.

МЕТЛОВИНА (*Artemisia scoraria*): *Мџтловџне* Вр, *Мџтловине* Ба.

ПРОСО/ПРОЈА (*Panicum miliaceum*): *Прџџиште* Кс, *Прџџиште* Кс Бо Кж, *Прџсина* Књ, *Прџсине* Књ.

РАЖ (*Secale cereale*): *Раџџишта* Це, *Раџџишта* Це, *Раџџиште* Ко Це Тм, *Раџџовџиште* Кр, *Раџџиште* Ба.

РЕПУХ (*Lappa*): *Рџџељ* Кж.

ЋЕТЕН тур. (*Linum usitatissimum*): *Ћџџенџиште* БЦ То Бш За Мо, *Ћџџенџовџиште* Шљ, *Ћџџенџовџиште* Шљ; *Ћџџанџк* То; *Чџџџновџиште* Шљ.

ХЕЉДА/ЈЕЉДА (*Fagopyrum sagittatum*): *Јџдловџиште* Лп, *Јџдловџиште* Ли.

2. ТВОРБА ТОПОНИМА

После прегледа географске терминологије фитонимског порекла у топонимији Рађевине, посветићемо пажњу топонимској творби. Класификација коју ћемо овде примењивати одговара оној коју је применио Александар Лома на једној историјски заокруженој целини која чува непрекинуте везе са још старијим, прасловенским стањем (*Топономастичка сведочанствима Бањске хрисовуље*), где је пошао од тога да су у словенској топонимији основни вид

⁸ О суфиксу *-иште* у топонимији в. Михаиловић 1965.

ознаке представљале двочлане атрибутивне синтагме (АС) које је чинио топографски термин и придев или падешка допуна која ближе одређује термин. Оне су затим тежиле свођењу на једну реч – универбизацији која се вршила на два начина: одбацивањем апелативног члана уз чување атрибутивног у неизведеном облику (АУ) или проширеног суфиксом (СУ) (*Литовā рѣка* (АС) > *Литовā* (АУ) > *Литовица* (СУ) (Лома 2011: 182–183).

Творбени типови који су заступљени у нашем ограниченом корпусу јесу: 1. атрибутивне синтагме, 2. суфиксална универбизација, 3. секундарна деривација од других топонима, 4. сраслице, 5. синтагме (генитив + десигнат), 6. предлошко-падежне конструкције, 7. синтагме с именичким атрибутом и 8. синтагме с падежним атрибутом.

Први творбени образац који смо издвојили у примерима из наше грађе јесу **Атрибутивне синтагме**. Забележили смо три типа атрибутивних синтагми чији је један члан фитоним:⁹ 1. **основни придев + фитоним**: *Вѣлкї бѹквѣк* Лп, *Крѣњѣ јѣла* Бш Кс; *Лѣпї ђрај* Бо, *Лѣпї ђра* Бо; *Мѣлї бѹквѣк* Лп За, *Шѹпљї цѣр* Књ; 2. **присвојни придев од фитонима на -ов/-ев + географски термин**: *Бјѣлѡв рт* Ко Књ, *Брезѡв рт* Књ, *Брѣзѡвѣ рѣван* Шљ, *Бѹковѣ бѣра* Књ, *Бѹковѣ вѡда* Бр, *Граѡв рт* Цв, *Дрѣнѡв ѡб* Кс, *Дрѣнѡв кїк* Шљ, *Дрѣнѡв ѡстењѣк* Кс, *Јасиковѡ брѡ* Бр, *Јасиковѡ пѡље* Бр, *Јѣлѡв пѡток* Бш, *Литѡвѣ рѣван* Тм, *Млѣђев рт* Књ, *Трѡновѣ мѣђе* Мо, *Цѣрѡв пѡток* Бе, *Цѣров рт* Књ, *Цѣрово брѡ* Ба; 3. **облик присвојног придева на -ин(а) од фитонима и географски термин** за шта имамо потврду у свега два случаја: *Вїшњїн брѣг* Кр, *Врбїна рѣка* Вр.¹⁰

Следећа група топонима разврстаних на основу творбене структуре јесу они добијени **суфиксалном универбизацијом**. Забележили смо три универбизујућа суфикса: *-ик/-јак*, *-ац* и *-ача*.

1. суфикс *-ѣк/-јак*

Овај суфикс, када се додаје на фитонимску основу, има месно значење. Њиме се именује место где је расла или расте биљка која је у основи назива. Помоћу њега се од имена дрвета, односно врсте дрвета граде именице које означавају шуму, тј. простор покривен дрвећем одређене врсте (Стевановић 1975: 483–484).

Подаци из литературе иду у прилог томе да су називи локалитета са овим наставцима добијени и по особинама земљишта погодним за успевање одређене биљке, као и по томе што се на земљишту некада гајила дата биљка

⁹ Под фитонимима у овом раду подразумевамо и назив биљке и изведенице од тог назива (на пример: *буква* и *буквак*).

¹⁰ Ови топоними теоретски би се могли довести и у везу са личним именима (уп. *Вишња*, *Врба* Грковић РЛИ: 232, 234).

(Ћупић 1981: 177).¹¹ У нашој грађи бележи се 10 топонима универбизованих овим суфиксом који се додаје на придевске основе на *-ов* или *-н(ј)*: *Буковџк* Тм Бњ Вр, *Јвовџк* Кж Бр Тм, *Липовџк* Бо; *Кодстџнџк* Кс, *Јџбучџџк* За Бо, *Јагодџџк* Бо, *Јагодџџк* Кж, *Липџџк* Бњ, *Орашџџк* Це, *Репџџџк* Кж.

2. суфикс *-ац*

Овај суфикс један је од најпродуктивнијих у апелативној врсти (Лубаш 2002: 57), а то потврђује и наша грађа, где је такође најфреквентнији.¹² У микротопонимији Рађевине врло је чест у именима објеката изведених од личних имена и надимака (*Блџгојевац* Ко, *Мијатовац* Шљ; *Гџревац* Шљ, *Миловац* Це). Није занемарив ни број топонима који као коренску реч имају фитоним. Њима се означава место на којем нешто расте, постоји. Следећим примерима илуструје се присуство овог суфикса у топонимима биљног порекла у Рађевини: *Буковац* Кр, *Буњевац* Бе, *Врбоввац* За, *Грџбоввац* Бе, *Грџничевац* Ст, *Гџњевац* Тм, *Дрџновац* Кс Цв, *Зелџнџковац* Тм, *Зелџнџковац* Бо, *Јџсџковац* Ра, *Клџновац* Ли Бр Мо Кр Ра За БЦ Кр Мо, *Липовац* Ко, *Мџчковац* То, *Оровац* Ли, *Оштриковац* Бњ Кж, *Оштриовац* Бњ, *Смиљевац* Шљ, *Трџшињевац* Лп, *Чичковац* Шљ, *Шљџоковац* Мо; *Клџнџвци* Ра.

3. суфикс *-ача*

Овим суфиксом у топонимији Рађевине поименичавају се присвојни придеви, у првом реду од личних имена или надимака, али има и оних који у основи садрже зооним и фитоним, што нас у овом случају и занима.

Боровача Шљ, *Брџзиновача* Кр, *Брџзовача* Бе Ба, *Буковача* Бе Ко, *Буковача* Бе Ко Кж Ба, *Јџбуковача* Тм, *Јџсеновача* Бо Тм Вр, *Јџсџковача* Бр, *Јџсџковача* Кр Бо Лп Ба Лп, *Јџсџковача* Кр, *Јџсџковача* Шљ Ст Вр, *Липовача* Бе, *Липовача* Бе Кс, *Оровача* Кж, *Трновача* Бш, *Цџеровача* Вр; *Јџсеноваче* Шљ, *Јџсџноваче* Шљ Бо.

СЕКУНДАРНА ДЕРИВАЦИЈА ОД ДРУГИХ ТОПОНИМА

Забележили смо свега два топонима секундарне деривације од других топонима: *Пџддџлиповаче* Кс, *Букџвџчиџ* За. У првом примеру секундарност је из-

¹¹ Места која заузимају воћке обично се означавају именицама са суфиксима *-ик*, *-ак* (*-џџак*) Киршова 1980: 114. О називима за воћњаке в. Московљевић 1936.

¹² О овом суфиксу, то јесте о *Етимолошкџм значењу географских назива са формантом -ац у српскохрватском језику* в. Лубаш 2002: 56–72, где између осталог напомиње и то да „формант *-ац* у јужнословенској и српскохрватској топонимији има најшири семантички спектар... јер гради топографска, културна, присвојна, деминутивна, а у множини и етничка и патронимска имена. Тај семантички дијапазон веома је погодовао топонимизацији суфикса” (исто: 71).

ражена преко композиције. Посебан тип топонима настао је топонимизацијом предлошко-именичких конструкција, са њиховом даљом супстантивизацијом (уп. Маројевић 1985: 102–103). Префикси одређују просторни однос једног објекта према другом. Њихова основна семантичка специфичност јесте тежња да се помоћу обележеног објекта прецизније одреди положај другог који се именује (уп. Радовић-Тешић 1987: 622). У топониму *Буквачић* (За) секундарност је изражена помоћу деминутивног суфикса *-ић*. У овом случају пошли смо од тога да се у близини поменутог топонима налази локалитет *Буквак*, што су и информатори наглашавали, те стога и сматрамо да се овде не ради о обичном деминутиву.

Сраслице

У једном забележеном примеру, *Клѣновада* Кж, ради се о томе да су две коренске морфеме срасле у једну топонимијску и због тога тај топоним и третирамо као сраслицу. У оваквим случајевима, један део сраслице има идентификацијску функцију, а други диференцијацијску.¹³ Судаћи по броју забележених топонимских јединица, овај творбени тип није продуктиван на нашем терену.¹⁴

Синтагме (генитив + десигнат)

За изражавање посесије честе су конструкције са презименом у генитиву уз одређену именицу, то јесте географски термин. Велики је број микропонима овога типа у Рађевини као и на другим теренима. Овим творбеним моделом у топонимији Рађевине добија се информација о томе ко јесте или је био власник имања на којем се налази одређени географски термин. Делови потеса на овакав начин добијају ново име према свом власнику. Управо због тога што је реч о именовању локалитета према власнику, они су познати ужем кругу људи, тј. обично само становницима одређеног села.¹⁵

БУКВАК: *Ви́дића* *буква̋к* Це, *Кова́чев* *ћа* *буква̋к* Це.

КЛЕНОВАЦ: *Лазáрев* *ћа* *клѣновац* БЦ.

ЛЕШТАК: *Пе́тров* *ћа* *ле̋шта́ци* БЦ.

ЛИПИЦА: *Гџ́ков* *ћа* *ли̋пица* БЦ.

ОРАХ: *Ја́нков* *ћа* *о̀ра* Мо.

¹³ Уп. Шимуновић 1970: 24.

¹⁴ Слична ситуације је и уопште у словенском свету (уп. Роспонд 1957: 47).

¹⁵ Иако смо у овом раду настојали раздвојити семантичку анализу од творбене, у овом делу то није био случај јер нам се чинило да би овакво представљање овог дела наше грађе имало више смисла.

ПРЕДЛОШКО-ПАДЕЖНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ

У структури топономастичког фонда Рађевине значајан број јединица припада такозваним релационим микропонимима. То су именована настала према неком другом топониму, или апелативу, који одређују однос новог топонима према постојећем и препознатљивом локалитету. Такви топоними најчешће се именују описно, синтаagmaма од предлога и именице. Могуће је да временом предлог и именица тако срасту да се предлог претвори у префикс, често преузимајући и акценат од именице, а да се при томе изврши и нека морфолошка адаптација (Богдановић 2005:107).

У Рађевини у настајању топонима из ове категорије учествују предлози: *код, на, над, под, преко* и *уз* што се може потврдити примерима: *Код граба* Кж, *Код крушићка* Ст, *Код липџ* БЦ, *Код липића* Шљ, *Код оскоруше* Бр, *На гуњи* Тм, *На њовику* Кж, *Над липџ* Ст, *Под букваком* Бш, *Под једловитем* Лп, *Под липџ* Кж Вр Ба, *Преко бџковаче* Ко, *Уз брџик* Кж, *Уз буквак* БЦ, *Уз граник* Це, *Уз јасџ* Бе.

Синтагме с именичким атрибутом

За топониме овог типа карактеристично је то што се као допуна јавља именица којом се сужава, прецизира топономастичко значење:¹⁶ *Орај вода* Мо, *Раџан липа* Кж.

Синтагме са падежним атрибутом

Забележили смо свега један пример који потврђује овај творбени образац: *Лука код јабука* Тм.

ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

У првом делу рада посветили смо пажњу семантичкој анализи географских термина фитонимског порекла у Рађевини. Тамо се нисмо бавили творбом топонима јер сматрамо да се ту ради о апелативној творби, не о топонимској, те смо због тога топониме овог типа делили на физиогене и антропогене, и даље према ситнијим семантичким особеностима. Географску терминологију у овом раду чини више од половине укупног броја микропонима, а бројчано су готово изједначени физиогени са антропогеним топонимима. Око

¹⁶ Уп. Радић 2003: 201.

осамдесет различитих биљних врста потврђено је у топонимијском систему посматраног краја.

Топоними који у свом саставу имају фитоним не указују увек на стварно стање на терену. Увођењем фитонима у топонимији настоји се приказати нешто што је у извесном смислу другачије, што се разликује. Фитонимом у топонимији обично се именује онај објекат којим би се истакла разлика у односу на саму средину, тј. на оно што је у њој уобичајено.

У оквиру творбене анализе издвојили смо топономастичке моделе потврђене у топонимији Рађевине. На основу података из саме грађе, закључујемо да је, у овом случају, суфиксална универбизација најзаступљенији творбени модел у топонимима фитонимског порекла (*Ївовѝк* Кж Бр Тм; *Ќровац* Ли, *Јасиковац* Ра; *Бѹковача* Бе Ко Кж Ба, *Јѧбуковача* Тм). За њом следе атрибутивне синтагме (*Вѧлкѝ бѹквѧк* Лп, *Бѹковѧ бѧра* Књ, *Јѧлѧв пѧток* Бш) и предлошко-падежне конструкције (*Код Граба* Кж, *Над Липѧм* Ст). Остале творбене моделе (секундарна деривација од других топонима (*Буквѧчић* За), сраслице (*Клѧновода* Кж), синтагме типа генитив + десигнат (*Вѧдића бѹквѧк* Це, *Гѧјковѧ липица* БЦ.), синтагме с именичким атрибутом (*Ќрај вѧда* Мо,) и синтагме с падежним атрибутом (*Лука код јѧбѹкѧ* Тм.) илуструје по неколико примера. У овом делу рада своје место нису нашли географски термини јер они спадају у апелативну творбу, а нас је овом приликом занимала само топономастичка творба присутна на посматраном терену на ограниченом корпусу. Праћењем творбених модела потврђених у нашој грађи, разграничава се примарно од секундарног, присвојно од описног. Такође, представљена је опозиција једночлани : двочлани (или вишечлани) топоним.

Поред утврђивања фонда ономастичких јединица фитонимског порекла у оквиру именовања географских објеката у Рађевини, циљ овога истраживања било је и сагледавање структурних особености топономастичких јединица, као и анализа мотивационих аспеката настајања топонима и топонимизација апелатива.

РЕГИСТАР ТОПОНИМА

<i>Багрѐња̋к</i> БЦ,	<i>Врбља̋к</i> Ко,
<i>Бѧтва</i> Це,	<i>Врбља̋ци</i> Ко,
<i>Бѧлица</i> Бш,	<i>Врбовац</i> За,
<i>Бјѧли̋к</i> Цв Ра,	<i>Гѧјков"ћа</i> ли̋ница БЦ,
<i>Бјѧлов р̋т</i> Ко Књ,	<i>Грѧб</i> Кж,
<i>Бѧбови̋ште</i> Це,	<i>Грѧби̋ћ</i> Ра,
<i>Боровача</i> Шљ,	<i>Грабов</i> рт Цв,
<i>Бѧца</i> БЦ,	<i>Грѧбовац</i> Бе,
<i>Брезе</i> Ко,	<i>Грави̋ште</i> Вр,
<i>Брезов</i> рт Књ,	<i>Грѧни̋к</i> Ли Це Бњ,
<i>Брѧза</i> Це,	<i>Грѧни̋чевац</i> Ст,
<i>Брѧзје</i> Це,	<i>Граови̋ште</i> БЦ,
<i>Брѧзѧк</i> Кж Бе Ко Ст За,	<i>Грѧви̋ште</i> Вр За Бе Кж Це Шљ Ра Ко,
<i>Брѧзѧци</i> То Бо Кж Бњ,	<i>Граови̋ште</i> Вр,
<i>Брѧзѧци</i> То,	<i>Грѧви̋ште</i> Кс,
<i>Брѧзѧк</i> За Књ Ко,	<i>Грѧорѧи̋ште</i> За,
<i>Брѧзовѧ</i> рѧван Шљ,	<i>Гр̋мља̋к</i> Ко,
<i>Брѧст</i> БЦ Мо,	<i>Гр̋мље</i> За,
<i>Брѧстови</i> Ра БЦ,	<i>Гуња</i> Тм,
<i>Брѧзѧ(ј)ци</i> Вр,	<i>Гуњевац</i> Тм,
<i>Брѧзиновача</i> Кр,	<i>Гуњица</i> БЦ,
<i>Брѧзовача</i> Бе Ба,	<i>Гуњ"ца</i> Тм,
<i>Брѧневи</i> Тм,	<i>Гуњ"це</i> БЦ,
<i>Буквѧк</i> Ст Бо Бњ БЦ Вр Ли Цв Мо Ко Шљ	<i>Дрѧни̋к</i> Кж,
<i>Це За То Лп Бш Бе,</i>	<i>Дрѧнов</i> дѧ Кс,
<i>Буквѧчи̋ћ</i> За,	<i>Дрѧнов</i> ки̋к Шљ,
<i>Буквик</i> Ба БЦ,	<i>Дрѧнов</i> ѧстења̋к Кс,
<i>Букви̋ћ</i> За,	<i>Дрѧновац</i> Кс Цв,
<i>Буковѧ</i> бѧра Књ,	<i>Дрѧња̋к</i> Тм,
<i>Буковѧ</i> вѧда Бр,	<i>Дрѧњи̋к</i> Кж,
<i>Буковац</i> Кр,	<i>Дувѧни̋ште</i> Бо,
<i>Буковача</i> Бе Ко Кж Ба,	<i>Дуњица</i> Бо,
<i>Буковача</i> Бе Ко,	<i>Жути̋ца</i> Тм,
<i>Букови̋к</i> Тм Бњ Вр,	<i>Зелѧниковац</i> Тм,
<i>Бунѧвац</i> Бе,	<i>Зелѧновац</i> Бо,
<i>Вѧл̋ки̋</i> буквѧк Лп,	<i>Зоби̋шта</i> Шљ,
<i>Ви̋ди̋ћа</i> буквѧк Це,	<i>Зоби̋ште</i> Ст,
<i>Ви̋ши̋њи̋н</i> брѧг Кр,	<i>Зѧби̋ште</i> Цв БЦ,
<i>Власуља</i> БЦ Кр,	<i>Зукве</i> Књ,
<i>Врбина</i> рѧка Вр,	<i>Јѧва</i> Кр Кж,
<i>Врби̋ћ</i> , Вр,	<i>Јѧвѧк</i> БЦ Тм,

Ђвѣк Ли,
 Ђвовѣк Кж Бр Тм Кж Тм,
 Јаблѣн Бе,
 Јабланови Бе,
 Јабукочача Тм,
 Јабучњѣк За Бо,
 Јавѡр Це,
 Јаворац Бњ,
 Јагодѡиште Це,
 Јагодњѣк Бо,
 Јагодњѣк Кж,
 Јанковѣћа ѡра Мо,
 Јасѣн Бе Ра,
 Јасеновача Бо Тм Вр,
 Јасѣноваче Шљ Бо,
 Јасеноваче Шљ,
 Јасѣк Кс Це Ра То Кс Кж Це,
 Јасѣка Ра Кс,
 Јасиковѡц Ра,
 Јасѣковача Бр,
 Јасиковача Кр Бо Лп Ба Лп,
 Јасѣковача Кр,
 Јасиково брдо Бр,
 Јасиковѡ пѡље Бр,
 Јасѣци Це,
 Јѣдловѣиште Лп,
 Јѣлѡв Бо Кж,
 Јѣлѡв Ли Це Ст Бњ Ра Тм То,
 Јѣлѡви Шљ,
 Јѣлѡј Ли Це,
 Јѣлѡји Це,
 Јѣлѡк Бо,
 Јѣлац Це,
 Јѣлдовѣиште Ли,
 Јѣлѡв пѡток Бш,
 Јѣсѣнка Це,
 Јѣчмѣиште Бо Бш За Кс Ст Бе Кж Ли,
 Јѡвац За,
 Камѣњача Ли За То Кж Шљ,
 Камѣњача Мо,
 Камњача За,
 Камњача Ли.
 Клѣновац Ли Бр Мо Кр Ра За БЦ Кр Мо,
 Клѣњѣк Ли,

Клѣн Ст Ба,
 Клѣновода Кж,
 Клѣнѡвци Ра,
 Ковѣчевѣћа бѡквѣк Це,
 Код грѡба Кж,
 Код крѡиѡкѡ Ст,
 Код лѣпѣ БЦ,
 Код лѣпѣћа Шљ,
 Код оскѡруиѣ Бр,
 Кѡстѡјнѣк Кс,
 Крњѡ јѣла Бш Кс,
 Кромпѣрѣиште То,
 Крѡуиѣк Бр Ба БЦ Ра За Ст,
 Крѡуѣка То,
 Крѡуѣчице Тм Књ,
 Кѡдѣлѣиште БЦ За,
 Кѡпѣне Бш,
 Лазѡревѣћа клѣновац БЦ,
 Лѣштаци Бњ,
 Лѣсковача Шљ Ст Вр,
 Лѣштѡк Тм Вр БЦ Бњ,
 Лѣпѣ ѡра Бо,
 Лѣпѣ ѡрај Бо,
 Лѣска За,
 Лѣшитѡци Ст,
 Лѣшићѣк Ст Ли,
 Лѣшиће Тм Бњ,
 Лѣпа БЦ Кс Ра Ст Вр За Кж То,
 Лѣпа Тм,
 Лѣпѡк Ра Мо Бе,
 Лѣпѣ За Кс,
 Лѣпѣк Це Ли,
 Лѣпѣћ Шљ,
 Лѣпѣѡца БЦ Шљ,
 Лѣпѣњѣк Бњ,
 Лѣпѡвѡ рѡван Тм,
 Лѣповѡц Ко,
 Лѣповача Бе Кс,
 Лѣповача Бе,
 Лѣповѣк Бо.
 Лука код јѡбѡкѡ Тм,
 Лѣшитѡк Кс Бш,
 Лѣшитѡци Бњ,
 Мѡковѣиште Кс,

Малї бѹквѹк Лп За,
Мал"на Це,
Мачковац То,
Мѣдница То,
Мѣтлице Це,
Мѣтловине Ба,
Мѣтлов"не Вр,
Млаћев рт Књ,
На гуњи Тм,
На ѱвовїку Кж,
Над липѹм Ст,
Ќрај вѹда Мо,
Ќрашац Бш,
Ќрашњѹк Це,
Ќровац Ли,
Ќровача Кж,
Ќскѹруша Бр,
Ќштриковац Бњ Кж,
Ќштрѹвац Бњ,
Пѹтљике БЦ,
Пѹља Шљ,
Перјаница Лп,
Перјаница Лп,
Петров"ћа лежитѹци БЦ,
Под бѹквѹком Бш,
Под јѣдловїштем Лп,
Пѹд липѹм Кж Вр Ба,
Пѹдлиповаче Кс,
Пранција Шљ,
Преко бѹковаче Ко,
Прѹвїште Кс,
Прѹїште Кс Бо Кж,
Прѹсина Књ,
Прѹсине Књ,
Рѹван липа Кж,
Рѹжїшта Це,
Ражїшта Це,
Ражїште Ко Це Тм,
Ражѹвїште Кр,
Рѹкита Тм Лп,
Рѹкита Тм Лп,
Рѹките Мо Лп,
Рѹките Тм БЦ Ра Бо Кс,
Рѹпель Кж,

Репѹшњѹк Кж,
Ржїште Ба,
Сїбуља Кр,
Сїрци Ст,
Смїљевац Шљ,
Тѣшњѹк Вр,
Трѣшњевац Лп,
Трѣшњѹца Ра,
Трѣшњѹк Бе,
Трмњѹчић Бо,
Трновача Бш,
Трновѣ мѣђе Мо,
Трновѣ мѣђе Мо,
Трњѹк БЦ То,
Трска Мо,
Трста Бш,
Ѓѹтанїк То,
Ѓѣтенїште БЦ То Бш За Мо,
Ѓѣтенѹвїште Шљ,
Ѓѣтенѹвїште Шљ,
Уз брѣзїк Кж,
Уз бѹквѹк БЦ,
Уз грѹнїк Це,
Ўз јасѣн Бе,
Цѣр Ба Кс;
Цѣрїк За БЦ Вр То Ст Бњ Кж Шљ,
Цѣрїћ Бш Кс,
Цѣрѹв пѹток Бе,
Цѣров рт Књ,
Цѣровача Вр,
Цѣрово брѹдо Ба,
Чѣтновїште Шљ,
Чїчковац Шљ,
Ѓанѹрїк Кж Бе,
Шѣвѹр Ко Бр Ба,
Шљївѹк Кж,
Шљївїк Це,
Шљїв"ца Кс,
Шљївице Мо,
Шљїѹковац Мо,
Штира Кс,
Штїра Кс,
Шупљї цѣр Књ.

ЛИТЕРАТУРА

- Богдановић 1981:** Недељко Богдановић, Називи биља и животиња у топонимији сврљишког краја, *Ономатолошки прилози II*, Београд, 159–170.
- Богдановић 2005:** Недељко Богдановић, Микротопонимија Сврљига, *Ономатолошки прилози XVIII*, Београд, 39–180.
- Бошњаковић 2000:** Жарко Бошњаковић, Фитоними у микротопонимији Срема, *Прилози из филолингвистике III*, Ниш, 21–28.
- Грковић 1977:** Милица Грковић, *Речник личних имена код Срба*, Београд.
- ЕРСЈ:** *Етимолошки речник српског језика*, Београд 2003–.
- Киршова 1980:** Маријана Киршова, Nomina loci (месна имена) у савременом српскохрватском језику (I), *Зборник за филологију и лингвистику XXIII/1*, Нови Сад, 101–133.
- Маројевић 1985:** Радмило Маројевић, *Посесивне изведенице у староруском језику* (антропонимски систем, топонимија, слово о полку Игореве), Београд.
- Михајловић 1965:** Велимир Михајловић, Суфикс *-иште* у топонимији и микротопонимији Југославије, *Прилози проучавању језика 1*, Нови Сад, 117–155.
- Московљевић 1936:** Милош Московљевић, Називи за воћњаке, *Наш језик IV*, 197–202.
- Лома 1985:** Александар Лома, Из топонимије Србије, *Ономатолошки прилози VI*, Београд, 105–118.
- Лома 1994:** Александар Лома, На ушћу Дњепра у Колубару (Стара словенска баштина у географској терминологији Ваљевског краја), *Ваљевац*, велики народни календар за просту 1994 годину, Ваљево, 229–236.
- Лома 1999:** Александар Лома, Ороним Инок и проблем секундарне једине у словенској топонимији, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XLII*, Нови Сад, 45–58.
- Лома 2011:** Александар Лома, Топономастичка сведочанства Бањске хрисовуље, *Повеља краља Милутина манстиру Бањска*, Књига друга, Фототипије издања и пратеће студије, Београд, 179–194.
- Лома 2012:** Александар Лома, *Топонимија Бањске хрисовуље. Ка осмишљењу старосрпског топономастичког речника и бољем познавању*

опитесловенских именованих образаца, Библиотека Онома-
толошких прилога 2, САНУ, Београд 2012.

Љубаш 2002: Vladislav Lubaš, *Studije iz srpske i južnoslovenske onomastike i sociolingvistike*, Београд.

Радић Ј. 2003: Јованка Радић, *Топонимија Белице*, Посебан отисак из Онома-
толошких прилога XVI, Српска академија наука и уметности,
Одељење језика и књижевности, Одбор за ономастику, Београд,
стр. 306.

Радовић-Тешић 1987: Милица Радовић-Тешић, Именичка образовања с пре-
фиксима у српскохрватској топонимији, *Шеста југословенска*
ономастичка конференција, Београд, 621–626.

Роспонд 1957: Stanisław Rospond, *Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna*
słowiańskich nazw geograficznych, Wrocław.

Стевановић 1975: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик*
I, Београд.

Ћупић 1981: Драго Ћупић, Из топонимије око средњег тока ријеке Зете, *Оно-*
матолошки прилози II, Београд, 171–188.

Шимуновић 1970: Petar Šimunović, *Struktura naziva u regiji (Ispitivano na gradi*
srednjidalmatinskih otoka), *Onomastika Jugoslavica 2*, Ljubljana,
12–29.

Шиц 1994: Jozef Šic, *Geografska terminologija srpskohrvatskog jezika*, s nemačkog
preveo Aleksandar Loma.

PLANT NAMES IN THE TOPONYMY OF RAĐEVINA (WORD-FORMATION AND SEMANTIC ASPECTS)

Summary

In this paper, we have analyzed about 250 toponomastic items originating from the area of Rađevina. Our attention has been drawn by microtoponyms derived from plant names, i.e. those which are formed using the name of a plant. They were analyzed from semantic and word-formation points of view. Geographical terms derived from phytonyms have been classified based on semantic principles (the material was divided into physiogenic and anthropogenic toponyms; each class has been further divided according to minor semantic features), while the toponyms derived from plant names have been classified according to word-formation types: attributive syntagms, suffixal univerbization, secondary derivation from other toponyms, multi-word units, syntagms consisting of a genitive form and a designative word, preposition-case form association, syntagms with a nominal attri-

bute and syntagms in which a case form of a noun is used as an attribute. Suffixal univerbization is the most common word-formation model in toponyms derived from fytonyms. It is followed by attributive syntagms and preposition-case form association. About eighty different plant species have been identified in the toponymy of Rađevina.

Keywords: Rađevina, onomastics, toponymy, fytonyms.

Mirjana Petrović-Savić